

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ARCHITEKTŲ RŪMŲ ĮSTATYMO
4 STRAIPSNIO 1, 4 DALIŲ ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS
KONSTITUCIJAI

2020 m. rugsėjo 11 d. Nr. KT166-A-N14/2020

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Elvyros Baltutytės, Gintaro Godos, Vytauto Greičiaus, Danutės Jočienės, Gedimino Mesonio, Vyto Miliaus, Daivos Petrylaitės, Janinos Stripeikienės, Dainiaus Žalimo, sekretoriaujant Vaivai Matuizaitei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53¹ straipsniais, Teismo posėdyje 2020 m. rugpjūčio 21 d. rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 4-A/2020 pagal pareiškėjo [duomenys neskelbiami] prašymą Nr. 1A-81/2019 ištirti, ar Lietuvos Respublikos Konstitucijos 35 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Lietuvos Respublikos architektų rūmų įstatymo 4 straipsnio 1 dalis (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija) tiek, kiek, pasak pareiškėjo, joje nustatyta architekto kvalifikacijos atestatus turinčių architektų, nesiverčiančių atestuoto architekto veikla, privaloma narystė Lietuvos Respublikos architektų rūmuose.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Prašymo aplinkybės ir pareiškėjo argumentai

1. Pareiškėjas kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Konstitucijai neprieštarauja Architektų rūmų įstatymo (toliau – Įstatymas) 4 straipsnio 1 dalis (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija)

ties, kiek, pasak pareiškėjo, joje nustatyta architekto kvalifikacijos atestatus turinčių architektų, nesiverčiančių atestuoto architekto veikla, privaloma narystė Lietuvos Respublikos architektų rūmuose (toliau – Rūmai).

2. Rūmų Architektų profesinio atestavimo komisijos [duomenys neskelbiami] posėdyje ir Rūmų [duomenys neskelbiami] akte priimtais sprendimais buvo panaikintas pareiškėjo kvalifikacijos atestato, suteikęs teisę užsiimti jame nurodyta atestuoto architekto veikla, galiojimas, nes nebuvo sumokėtas Rūmų nario mokestis. Pareiškėjo narystė Rūmuose prasidėjo 2017 m. sausio 1 d., kai įsigaliojo ginčijamoje Įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas, nors nuo 2016 m. gruodžio mėn. jis nevykdė atestuoto architekto veiklos.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2019 m. balandžio 18 d. sprendimu panaikino minėtus Rūmų Architektų profesinio atestavimo komisijos ir Rūmų sprendimus panaikinti pareiškėjo kvalifikacijos atestato galiojimą kaip priimtus ne įstatymo pagrindu, tačiau nesuabejojęs ginčijamo teisinio reguliavimo konstitucingumu ir atsižvelgęs į tai, kad pareiškėjas nebuvo sumokėjęs, kaip nustatė, privalomo mokėti Rūmų nario mokesčio, nepriteisė viso reikalauto žalos atlyginimo. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2019 m. spalio 29 d. neskundžiama nutartimi pareiškėjo apeliacinį skundą atmetė ir Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimą paliko nepakeistą.

3. Pareiškėjo prašymas grindžiamas šiais argumentais.

3.1. Pareiškėjo nuomone, Įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija) įtvirtintas ginčijamas teisinis reguliavimas, pagal kurį nuo 2017 m. sausio 1 d. priklausymas Rūmams kildinamas iš architekto atestavimo, nors ir nevykdant atestuoto architekto veiklos, Rūmų nariu tampant automatiškai, t. y. nepriimant jokio individualaus teisės akto ir nesant galimybės išreikšti savo valios nebūti Rūmų nariu, prieštarauja Konstitucijos 35 straipsnio 2 daliai. Pasak pareiškėjo, įstatymų leidėjas neturi įgaliojimų valstybės kontroliuojamos profesijos asmenims, nesiverčiantiems tokia profesine veikla, įstatymu nustatyti priverstinės narystės profesinės savivaldos asociacijoje, nes pagal Konstituciją esminė privalomos narystės tokiose asociacijose sąlyga yra asmenų vertimasis atitinkama valstybės kontroliuojama profesine veikla.

3.2. Pareiškėjo teigimu, Įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija) įtvirtintas ginčijamas teisinis reguliavimas, pagal kurį, sprendžiant, ar asmuo privalo priklausyti profesinei savivaldos asociacijai, nėra atsižvelgiama į tai, kad jis nesiverčia architekto profesine veikla, t. y. ja nesiverčiantiems asmenims nenumatyta pasirinkimo teisė, konstituciškai nėra pagrįstas ir remiantis oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis, be kita ko, tokiomis, kad Konstitucijoje laiduojama teisė savo valia nuspręsti, priklausyti ar nepriklausyti kuriai nors asociacijai (2000 m. gruodžio 21 d. nutarimas), taip pat kad narystė valstybės kontroliuojamų profesijų profesinės savivaldos asociacijose gali būti privaloma, jei verčiamasi atitinkama profesine veikla (2008 m. sausio 7 d. nutarimas).

II

Suinteresuoto asmens atstovų argumentai

4. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gauti suinteresuoto asmens Lietuvos Respublikos Seimo atstovų Seimo kanceliarijos Teisės departamento Viešosios teisės skyriaus vyresniojo patarėjo Edvino Mušinskio ir Privatinės teisės skyriaus vyresniojo patarėjo Dainiaus Zebleckio rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštarauja Konstitucijos 35 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Suinteresuoto asmens Seimo atstovų pozicija grindžiama šiais argumentais.

4.1. Suinteresuoto asmens Seimo atstovai atkreipia dėmesį į tai, kad iš pareiškėjo prašyme nurodytų argumentų matyti, jog pareiškėjas ginčija tik netinkamą Įstatymo 4 straipsnio 1 dalies (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija) taikymą (pasak pareiškėjo, ji turi būti taikoma tik architekto veikla besiverčiantiems atestuotiesiems architektams ir negali būti taikoma šia veikla nesiverčiantiesiems), sietiną su jos turinio neaiškumu, dėl kurio tiek Rūmai, tiek teismai netinkamai aiškino ir taikė šį teisinį reguliavimą ir dėl kurio jis galėtų būti pripažintas neatitinkančiu konstitucinio teisinės valstybės principo.

4.2. Taikant vien lingvistinį (pažodinį) teisės aiškinimo būdą (darytina prielaida, kad tik jį taikė tiek Rūmai, tiek teismai), galima susidaryti įspūdį, kad pagal Įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą ginčijamą teisinį reguliavimą imperatyviai reikalaujama neįmanomo dalyko, t. y. kad absoliučiai visi Lietuvos Respublikoje atestuoti architektai privalėtų būti Rūmų nariais. Tokiu atveju Rūmų nariais, be atestuotų architektų, kurie verčiasi architekto veikla, taip pat turėtų būti pripažinti, pavyzdžiui, visi Lietuvos Respublikoje atestuoti architektai, kurie yra sukakę nustatytą senatvės pensijos amžių ir nebesiverčia architekto veikla, taip pat kurie nesiverčia architekto veikla dėl sunkaus neįgalumo lygio (jų būklė tokia, kad dėl ligos, traumos, sužalojimo, įgimtų arba vaikystėje įgytų sveikatos sutrikimų, aplinkos veiksnių neigiamo poveikio yra gerokai sumažėjusios galimybės ugdytis, dalyvauti, veikti ir būtina nuolatinė kitų žmonių slauga, priežiūra, pagalba).

Suinteresuoto asmens Seimo atstovų teigimu, vertinant ginčijamo teisinio reguliavimo turinį ir atsižvelgiant į tai, kad įstatymais negalima reikalauti neįmanomų dalykų (*lex non cogit ad impossibilia*), negali būti taikomas vien lingvistinis (pažodinis) teisės aiškinimo būdas. Remiantis oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis, suformuluotomis *inter alia* 1995 m. sausio 24 d. išvadoje, 1995 m. spalio 26 d., 1999 m. lapkričio 9 d., 2017 m. gruodžio 1 d. nutarimuose, turi būti pasitelkti ir kiti teisės aiškinimo būdai – lingvistinis, sisteminis, istorinis, lyginamasis ir kt., o siekiant išsiaiškinti įstatymo nuostatos tikrąją paskirtį ir esmę, būtina atsižvelgti į įstatymų leidėjo tikruosius ketinimus, kuriais remiantis tokia nuostata buvo priimta.

4.3. Kaip matyti iš ginčijamo teisinio reguliavimo *travaux préparatoires*, *inter alia* iš Lietuvos Respublikos architektų rūmų įstatymo Nr. X-914 1, 2, 3, 4 ir 11 straipsnių pakeitimo ir 18 straipsnio

pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto aiškinamojo rašto Nr. XIIP-4374, kuriame pabrėžta architektų profesinės savivaldos svarba ir poreikis architekto profesiją vertinti kaip valstybės reguliuojamą profesiją, pagrindžiant privalomos narystės architektų profesinės savivaldos asociacijoje (Rūmuose) būtinybę remtasi, be kita ko, Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 7 d. nutarimo nuostatomis dėl asmenų, besiverčiančių (už atlygį) valstybės kontroliuojama (reguliuojama) profesine (privačia) veikla, privalomos narystės profesinės savivaldos asociacijoje, užtikrinančioje atitinkamos profesijos savireguliaciją ir atitinkamą savivaldos sistemą.

Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 7 d. nutarime suformuluotose aiškiose nuostatose daug kartų paminėtas vertimosi tam tikra profesija reikalavimas, *inter alia* pabrėžiant tokio vertimosi pobūdį, t. y. „už atlygį“. Taigi asmens įgyta profesinė kvalifikacija ir vertimasis atitinkama profesija pagal įgytą profesinę kvalifikaciją yra du akivaizdžiai skirtingi dalykai. Todėl vien asmens įgyta profesinė kvalifikacija negalėtų būti pateisinamas privalomos narystės tam tikroje profesiniu pagrindu formuojamoje asociacijoje pagrindas.

4.4. Pasak suinteresuoto asmens Seimo atstovų, įstatymų leidybos praktikoje nėra jokių pavyzdžių, kurių pagrindu būtų galima teigti, kad vien profesinės kvalifikacijos įgijimas sukuria asmeniui prievolę tapti atitinkamos profesiniu pagrindu formuojamos institucijos nariu. Toks įstatymų leidėjo sisteminis požiūris į valstybės reguliuojamų profesijų teisinį reguliavimą taip pat nesukuria prielaidų įstatyme nustatytą architektų profesijos teisinį reguliavimą aiškinti kitaip nei nustatytąjį analogiškuose įstatymuose.

4.5. Taigi ginčijamoje Įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija), atsižvelgiant į tikruosius įstatymų leidėjo ketinimus, yra nustatyta privaloma visų Lietuvos Respublikoje atestuotų architektų, besiverčiančių architekto profesine veikla, narystė Rūmuose ir nėra nustatyta privaloma architekto kvalifikacijos atestatus turinčių architektų, nesiverčiančių atestuoto architekto veikla, narystė Rūmuose. Taip aiškinama ši Įstatymo nuostata, suinteresuoto asmens Seimo atstovų nuomone, neprieštaruja Konstitucijai, *inter alia* konstituciniam teisinio aiškumo principui, o kartu ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

Ginčijamas ir su juo susijęs teisinis reguliavimas

5. Seimas 2006 m. lapkričio 21 d. priėmė Architektų rūmų įstatymą, kuris nustato Rūmų steigimą, funkcijas, veiklą ir valdymą (1 straipsnio 1 dalis).

Įstatymas buvo pakeistas *inter alia* Seimo 2016 m. lapkričio 3 d. priimtu Lietuvos Respublikos architektų rūmų įstatymo Nr. X-914 1, 2, 3, 4, 11 straipsnių pakeitimo ir 18 straipsnio pripažinimo

netekusiu galios įstatymu, įsigaliojusiu (su tam tikromis išimtimis) 2017 m. sausio 1 d., kuriuo, be kita ko, įtvirtintas ginčijamas teisinis reguliavimas.

6. Įstatyme reglamentuojamas, be kita ko, Rūmų steigimo tikslas, jų teisinis statusas ir funkcijos.

6.1. Pagal Įstatymo 1 straipsnio 2 dalį (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija) Rūmų steigimo tikslas – užtikrinti architektūrinės veiklos skaidrumą ir kokybę, rūpintis architektų atestavimo, kvalifikacijos pripažinimo, profesinės kvalifikacijos tobulinimo, profesinės etikos standartų laikymosi klausimais, vykdyti profesinės veiklos stebėseną, atstovauti architektams santykiuose su valstybės ir savivaldos institucijomis, kitais juridiniais ir fiziniiais asmenimis nacionaliniu bei tarptautiniu lygiu, dalyvauti ekspertu teismuose ir kitose institucijose architektų profesinės veiklos klausimais, tenkinti ir ginti su architektūra susijusius viešuosius interesus, spręsti kitus susijusius klausimus.

6.2. Įstatymo 2 straipsnio „Rūmų teisinis statusas“ 1 dalyje (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija) nustatyta, kad Rūmai – pagal šį įstatymą ir Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymą įsteigtas ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, vienijantis atestuotus architektus ir įgyvendinantis atestuotų architektų profesinę savivaldą; Rūmų, kaip juridinio asmens, teisinė forma yra asociacija.

6.3. Įstatymo 3 straipsnio „Rūmų funkcijos ir teisės“ (su 2016 m. lapkričio 3 d. pakeitimu) 1 dalyje įtvirtinta, kad Rūmai atlieka šias funkcijas: 1) įstatymuose nustatyta tvarka ir atvejais atestuoja architektus, vykdo užsienio valstybėje jų turimos teisės pripažinimą, atlieka kitas šiuose įstatymuose numatytas funkcijas, dalyvauja sprendžiant užsienio architektų diplomų pripažinimo ir kitus klausimus, susijusius su leidimu verstis architekto profesine veikla Lietuvoje; 2) Lietuvos Respublikos aplinkos ministro nustatyta tvarka tvarko atestuotų architektų ir architektų, kurių teisė pripažinta, sąrašą; 3) profesinės etikos kodekse nustato architektų profesinės etikos taisykles ir prižiūri, kaip jų laikomasi; 4) vykdo architektūrinės veiklos stebėseną; 5) organizuoja Rūmų narių kvalifikacijos kėlimą; 6) atlieka eksperto funkcijas architektūros, miestų planavimo ir teritorijų planavimo klausimais; 7) rengia teisės aktų, reglamentuojančių architektūrinę, urbanistinę ir teritorijų planavimo veiklą, projektus; 8) atlieka kitas teisės aktų nustatytas funkcijas.

6.4. Apibendrinant Įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija), 2 straipsnio 1 dalyje (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija), 3 straipsnio (su 2016 m. lapkričio 3 d. pakeitimu) 1 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą pažymėtina, kad Rūmai, kaip visų atestuotų architektų profesinės savivaldos institucija, vykdo įstatymuose nustatytas funkcijas, užtikrindami architektūrinės veiklos skaidrumą ir kokybę, architektų atestavimą, kvalifikacijos pripažinimą, profesinės etikos standartų laikymąsi, profesinės veiklos stebėseną, su architektūra susijusių viešųjų interesų gynimą, t. y. atlieka valstybės patikėtas viešąsias funkcijas.

7. Ginčijamoje Įstatymo 4 straipsnio „Rūmų nariai, jų teisės ir pareigos“ 1 dalyje (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija) nustatyta: „Rūmų nariai yra visi Lietuvos Respublikoje atestuoti architektai. Rūmų nariais gali būti ir architektai, kurių teisė verstis atestuoto architekto veikla pripažinta Lietuvos Respublikoje.“

Paminėtina, jog iki ginčijamo teisinio reguliavimo įtvirtinimo Įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta, kad nuolatiniais Rūmų nariais gali būti Lietuvoje atestuoti ir nuolat Lietuvos Respublikoje gyvenantys architektai, taip pat architektai, atestuoti ir gyvenantys kitose Europos Sąjungos ir Europos ekonominės erdvės valstybėse, t. y. atestuotų architektų narystė Rūmuose buvo neprivaloma.

Taigi pagal ginčijamą teisinį reguliavimą nuo 2017 m. sausio 1 d., skirtingai, negu buvo nustatyta iki tol galiojusioje Įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje, įtvirtinta privaloma narystė Rūmuose – visi Lietuvos Respublikoje atestuoti architektai privalomai yra Rūmų nariai.

7.1. Šiame kontekste paminėtina, jog iš ginčijamo teisinio reguliavimo *travaux préparatoires*, t. y. iš Architektų rūmų įstatymo Nr. X-914 1, 2, 3, 4, 11 straipsnių pakeitimo ir 18 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto aiškinamojo rašto, matyti, kad architekto profesija yra viena iš valstybės kontroliuojamų profesijų; architektų profesinei veiklai reguliuoti skirtuose įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatyti specialūs reikalavimai, kuriais siekiama užtikrinti architektų vykdomos veiklos kokybę ir kontrolę; įtvirtinant visų atestuotų architektų narystę profesinės savivaldos institucijoje, siekiama tinkamai įgyvendinti architektų veiklos koordinavimą ir kontrolę.

7.2. Ginčijamas Įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas aiškintinas Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo nuostatų kontekste.

7.2.1. Pagal Architektūros įstatymo 2 straipsnį atestuoti architektai – fiziniai asmenys, turintys šiame įstatyme nustatytus reikalavimus atitinkantį išsilavinimą (1 dalis) ir architekto kvalifikacijos atestatą (5 dalis).

Šiai konstitucinės justicijos bylai aktualiu aspektu pažymėtina, kad pagal ginčijamą Įstatymo 4 straipsnio 1 dalį (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija), aiškinamą kartu su Architektūros įstatymo 2 straipsnio 5 dalimi, privaloma narystė Rūmuose yra neatsiejama nuo architekto kvalifikacijos atestato turėjimo.

7.2.2. Pagal Architektūros įstatymo 8 straipsnio „Atestuotų architektų veikla“ 1 dalį atestuoti architektai, be kita ko, turi teisę vykdyti šią veiklą: 1) Lietuvos Respublikos statybos įstatyme nustatytais atvejais rengti statinio projektus, vadovauti statinio statybos techninės veiklos pagrindinėms sritims (eiti statinio statybos techninės veiklos pagrindinių sričių vadovo pareigas); 2) Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatyme nustatytais atvejais rengti teritorijų planavimo dokumentus, vadovauti teritorijų planavimo dokumentų rengimui; 3) Lietuvos Respublikos

nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme nustatytais atvejais vykdyti su nekilnojamojo kultūros paveldo apsauga susijusią veiklą: rengti tvarkybos darbų projektus ir vadovauti tvarkybos darbų projektavimui, eiti nekilnojamojo kultūros paveldo statinių statybos techninės veiklos pagrindinių sričių vadovo pareigas, rengti nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentus, vadovauti nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentų rengimui; 4) Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatyme nustatytais atvejais rengti saugomų teritorijų specialiojo teritorijų planavimo dokumentus ir vadovauti saugomų teritorijų specialiojo teritorijų planavimo dokumentų rengimui.

Šiame kontekste paminėtina, kad Architektūros įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, jog architektų veikla užtikrinamas viešasis interesas apima: 1) architektūros kokybę, garantuojančią žmogaus sveikatai ir gerovei palankią aplinką, jos fizinius, psichologinius, socialinius ir estetinius veiksnius; 2) statinių derinimą prie aplinkos, gamtinio ir urbanistinio kraštovaizdžio puoselėjimą, nekilnojamojo architektūrinio, urbanistinio ir etnokultūrinio paveldo išsaugojimą; 3) visuomeninių, valstybės, savivaldybių bendruomenių ir privačių interesų derinimą, pagrįstą objektyviais asmenų, jų grupių, valstybės ir savivaldybių institucijų ir savivaldybių bendruomenių poreikiais; 4) kitus teisėtus asmens ar asmenų grupės interesus, atspindinčius ir reiškiančius Konstitucijoje numatytas ir saugomas pamatines visuomenės vertybes.

Paminėtina ir tai, kad pagal Architektūros įstatymo 5 straipsnio 5 punktą architektai privalo užtikrinti viešojo intereso įgyvendinimą.

Taigi, aiškinant Architektūros įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje, 5 straipsnio 5 punkte, 8 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą, pažymėtina, kad pagal jį atestuoti architektai vykdo su viešojo intereso įgyvendinimu susijusią veiklą *inter alia* statybų, teritorijų planavimo, nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos, saugomų teritorijų planavimo srityse.

7.2.3. Pažymėtina, kad pagal Architektūros įstatymo 7 straipsnio 1 dalį teisę vykdyti atestuoto architekto veiklą patvirtina architekto kvalifikacijos atestatas.

Architektūros įstatymo 9 straipsnyje *inter alia* nustatyta:

– architektai, siekiantys įgyti architekto kvalifikacijos atestatą, turi atitikti kvalifikacinius ir profesinės patirties reikalavimus, nustatytus šio įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nurodytuose įstatymuose (t. y. atitinkamai Statybos įstatyme, Teritorijų planavimo įstatyme, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme, Saugomų teritorijų įstatyme) (1 dalis);

– Rūmai šio įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nurodytuose minėtuose įstatymuose nustatytais atvejais, tvarka ir terminais neterminuotam laikui išduoda architekto kvalifikacijos atestatus, taip pat juos keičia, sustabdo ar panaikina jų galiojimą arba galiojimo sustabdymą (2 dalis);

– architekto kvalifikacijos atestatą privaloma įgyti iki atestuoto architekto veiklos pradžios (4 dalis).

Šiai konstitucinės justicijos bylai aktualiu aspektu pažymėtina, kad architekto kvalifikacijos atestato sustabdymo pagrindai yra įtvirtinti Statybos įstatymo (2016 m. birželio 30 d. redakcija) 12 straipsnio 14 dalyje, Teritorijų planavimo įstatymo 40 straipsnio (2016 m. birželio 30 d. redakcija) 5, 6 dalyse, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 23¹ straipsnio (2016 m. birželio 30 d. redakcija) 14 dalyje, Saugomų teritorijų įstatymo 28¹ straipsnio (2019 m. balandžio 26 d. redakcija) 3 dalyje, tačiau jose nėra numatyta galimybė sustabdyti architekto kvalifikacijos atestato galiojimą architekto prašymu, be kita ko, tuo atveju, kad jis nevykdo šiame atestate nurodytos architekto profesinės veiklos.

7.2.4. Taigi pagal Architektūros įstatyme, *inter alia* jo 2 straipsnio 1, 5 dalyse, 3 straipsnio 2 dalyje, 5 straipsnio 5 punkte, 7 straipsnio 1 dalyje, 8 straipsnio 1 dalyje, 9 straipsnio 1, 2, 4 dalyse, įtvirtintą teisinį reguliavimą architekto profesija yra viena iš valstybės kontroliuojamų profesijų, susijusi su viešojo intereso įgyvendinimu *inter alia* statybų, teritorijų planavimo, nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos, saugomų teritorijų planavimo srityse; tam tikrų įstatymų nustatytų architekto profesinės veiklos funkcijų vykdymas šiose srityse priklauso nuo Rūmų išduodamo architekto kvalifikacijos atestato turėjimo.

7.3. Apibendrinant Įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija) nustatytą ginčijamą teisinį reguliavimą kartu su minėtomis Architektūros įstatymo 2 straipsnio 1, 5 dalių, 7 straipsnio 1 dalies, 9 straipsnio 1, 2, 4 dalių nuostatomis, pažymėtina, kad pagal jį:

- nustatyta privaloma atestuotų architektų narystė Rūmuose – įstatymu įsteigtoje valstybės kontroliuojamos profesijos (architektų) profesinės savivaldos institucijoje, kuri atlieka valstybės patikėtas viešąsias funkcijas, t. y. užtikrina *inter alia* architektūrinės veiklos skaidrumą ir kokybę, architektų atestavimą, kvalifikacijos pripažinimą, profesinės etikos standartų laikymąsi, su architektūra susijusių viešųjų interesų gynybą, taip pat kitokią įstatymuose reikalaujamą architektų veiklos kontrolę;

- Rūmų nariai yra visi atestuoti architektai, t. y. architektai, turintys Rūmų išduotą architekto kvalifikacijos atestatą, suteikiančią teisę verstis atestuoto architekto veikla, nepaisant to, ar jie verčiasi atestuoto architekto profesine veikla, ar ja nesiverčia;

- narystė Rūmuose yra neatsiejama nuo architekto kvalifikacijos atestato turėjimo: įgijęs architekto kvalifikacijos atestatą asmuo yra Rūmų narys, o panaikinus šio atestato galiojimą pasibaigia asmens narystė Rūmuose ir kartu netenkama teisės užsiimti atestuoto architekto veikla.

8. Šiai konstitucinės justicijos bylai aktualiu aspektu pažymėtina, kad Įstatymo 4 straipsnio 4 dalyje nustatyta: „Narystės Rūmuose sąlygos ir tvarka (įstojimas, narystės sustabdymas, išstojimas, pašalinimas ir kita) numatomi Rūmų statute.“ Pažymėtina ir tai, kad pagal Įstatymo 3 straipsnio 3 dalį (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija) Rūmų statutą tvirtina Rūmų narių susirinkimas.

Taigi pagal šį teisinį reguliavimą narystės Rūmuose sąlygos, *inter alia* narystės sustabdymas ir pasibaigimas, reglamentuojamos ne Įstatyme, o Rūmų narių susirinkimo tvirtinamame Rūmų statute.

Atsižvelgiant į tai, kad, kaip minėta, pagal Įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija) įtvirtintą ginčijamą teisinį reguliavimą architektų narystė Rūmuose yra neatsiejama nuo architekto kvalifikacijos atestato turėjimo, darytina išvada, kad pagal Įstatymo 4 straipsnio 4 dalį architekto kvalifikacijos atestato, suteikiančio teisę verstis atestuoto architekto veikla, galiojimas gali būti panaikinamas ne įstatyme nustatytais pagrindais.

9. Šios bylos kontekste paminėtina, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas ne kartą yra pažymėjęs, jog įstatymų pagrindu įsteigtos laisvųjų profesijų savivaldos institucijos nėra laikomos asociacijomis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 11 straipsnio „Susirinkimų ir asociacijos laisvė“, kurio 1 dalyje *inter alia* nustatyta, kad kiekvienas turi laisvę jungtis į asociacijas kartu su kitais, įskaitant teisę steigti ir stoti į profesines sąjungas savo interesams ginti, prasme; tokių pagal įstatymą įsteigtų minėtų institucijų tikslas – reguliuoti ir skatinti tam tikras profesijas, kurios visuomenės apsaugos interesais atlieka svarbias viešosios teisės funkcijas; privaloma narystė jose kyla iš individualaus kiekvieno asmens apsisprendimo užsiimti tokia profesine veikla, kuriai dėl jos prigimties reikalingas atitinkamas teisinis reguliavimas (2003 m. lapkričio 6 d. nutarimas dėl priimtino byloje *Popov ir kiti prieš Bulgariją*, peticijos Nr. 48047/99, Nr. 48961/99, Nr. 50786/99 ir Nr. 50792/99).

II

Konstitucijos nuostatos ir oficialioji konstitucinė doktrina

10. Šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama Įstatymo 4 straipsnio 1 dalies (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija), kurioje reglamentuojama narystė architektų profesinės savivaldos asociacijoje, atitiktis Konstitucijos 35 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

11. Konstitucijos 35 straipsnyje nustatyta:

„Piliečiams laiduojama teisė laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas, jei šių tikslai ir veikla nėra priešingi Konstitucijai ir įstatymams.

Niekas negali būti verčiamas priklausyti kokiam nors bendrijai, politinei partijai ar asociacijai.

Politinių partijų, kitų politinių ir visuomeninių organizacijų steigimą ir veiklą reglamentuoja įstatymas.“

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Konstitucijos 35 straipsnyje įtvirtinta viena pagrindinių demokratinės valstybės piliečio teisių – teisė į susivienijimus, arba asociacijų laisvė (2004 m. liepos 1 d. nutarimas, 2016 m. spalio 5 d. nutarimas Nr. KT25-N12/2016, 2019 m. liepos 11 d. nutarimas).

11.1. Aiškindamas Konstitucijos 35 straipsnio 1 dalį, Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad konstitucinė teisė laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas yra daugialypė, jos turinį sudaro teisė steigti bendrijas, politines partijas ar asociacijas, teisė įstoti į jas ir dalyvauti jų veikloje (*inter alia* 2000 m. gruodžio 21 d., 2004 m. liepos 1 d., 2019 m. liepos 11 d. nutarimai), taip pat teisė nebūti bendrijų, politinių partijų ar asociacijų nariu, teisė išstoti iš šių susivienijimų; Konstitucijoje laiduojama teisė savo valia nuspręsti, priklausyti ar nepriklausyti kuriai nors bendrijai, politinei partijai ar asociacijai; asmuo šią konstitucinę teisę įgyvendina laisva valia, o ši asmens laisva valia yra pamatinis narystės įvairiose bendrijose, politinėse partijose, asociacijose principas (*inter alia* 2000 m. gruodžio 21 d., 2004 m. liepos 1 d. nutarimai, 2016 m. spalio 5 d. nutarimas Nr. KT25-N12/2016); šio konstitucinio principo turi būti laikomasi teisės aktuose reglamentuojant visų rūšių susivienijimų steigimą ir veiklą, narystės juose santykius nepriklausomai nuo to, kokių teisėtų tikslų šie susivienijimai siekia (2000 m. gruodžio 21 d. nutarimas).

Sąvokos „bendrija“, „politinė partija“, „asociacija“ išreiškia susivienijimų, steigiamų savanoriškumo pagrindu jų narių poreikiams politinėje, ekonominėje, kultūrinėje, socialinėje ir kitose gyvenimo srityse tenkinti, įvairovę (*inter alia* 2000 m. gruodžio 21 d., 2004 m. liepos 1 d., 2019 m. liepos 11 d. nutarimai); Konstitucijoje numatyti susivienijimai yra grindžiami savanoriška naryste ir įsisteigia bei veikia savo narių interesais (2004 m. liepos 1 d., 2019 m. liepos 11 d. nutarimai). Pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų dirbtinai arba nepagrįstai suvaržytos susivienijimų steigimo laisvė ir veikla, nes taip būtų pažeista konstitucinė vertybė – teisė į susivienijimus (asociacijų laisvė) (2004 m. liepos 1 d. nutarimas).

Įstatymu reguliuojant bet kurio susivienijimo steigimą, veiklą, narystės santykius, būtina paisyti Konstitucijos 35 straipsnio 2 dalies reikalavimo, kad niekas, t. y. nei joks fizinis asmuo, nei fizinių asmenų junginys, negali būti verčiamas priklausyti kokiai nors bendrijai, politinei partijai ar asociacijai (2000 m. gruodžio 21 d. nutarimas, 2016 m. spalio 5 d. nutarimas Nr. KT25-N12/2016); Konstitucijos 35 straipsnio 2 dalies nuostata yra konstitucinė garantija, ginanti asmenį nuo priklausymo kokiam nors susivienijimui prieš jo valią (2000 m. gruodžio 21 d., 2007 m. vasario 9 d., 2010 m. lapkričio 9 d. nutarimai).

11.2. Piliečių konstitucinė teisė laisvai vienytis į *inter alia* asociacijas nėra absoliuti, ji gali būti ribojama įstatymu, tačiau ne daugiau, negu leidžia pati Konstitucija (2006 m. balandžio 14 d., 2019 m. liepos 11 d. nutarimai). Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra pabrėžęs, kad pagal Konstituciją riboti naudojimąsi asmens teisėmis ir laisvėmis galima laikantis šių sąlygų: tai daroma įstatymu; apribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; apribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio

proporcingumo principo (*inter alia* 2004 m. sausio 26 d., 2014 m. gegužės 9 d., 2019 m. liepos 11 d. nutarimai).

11.3. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs ir tai, kad valstybė savo funkcijas gali vykdyti ne tik per atitinkamų institucijų sistemą, apimančią valstybės ir savivaldybių institucijas (kaip ji paprastai daro), bet ir – tam tikra apimtimi – per kitas (ne valstybės) institucijas, kurioms pagal įstatymus yra pavesta (patikėta) vykdyti tam tikras valstybės funkcijas arba kurios tam tikromis įstatymuose apibrėžtomis formomis ir būdais dalyvauja vykdant valstybės funkcijas (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2008 m. sausio 7 d., 2010 m. kovo 22 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas 2008 m. sausio 7 d. nutarime yra konstatavęs, kad:

– visuotinai – ne tik Lietuvoje – pripažįstama, jog tokios valstybės kontroliuojamos profesijos kaip antstolio ir kt. (beje, ne vien teisinės profesijos), t. y. toks viešąjį interesą užtikrinančių funkcijų vykdymas, kai tai daro savarankiška profesine (privačia) veikla besiverčiantys asmenys (už atlygį), o jiems šias funkcijas vykdyti perdavusi valstybė turi kontroliuoti, kaip jos vykdomos, suponuoją atitinkamos profesijos savireguliaciją ir atitinkamą savivaldos sistemą, kuri apima visą šią profesiją (visus ja besiverčiančius asmenis) ir užtikrina *inter alia* atstovavimą tai profesijai (ja besiverčiantiems asmenims) esant santykiams su valstybės ir savivaldos institucijomis bei tarptautiniu lygiu, kvalifikacijos tobulinimo organizavimą, vienodus profesinės etikos standartus ir jų laikymosi kontrolę, taip pat kitokią įstatymuose reikalaujamą tos profesijos asmenų veiklos kontrolę;

– jeigu tokios savireguliacijos ir savivaldos sistemos nebūtų, atitinkamų funkcijų, kurių vykdymą valstybė privalo užtikrinti, perdavimas į privačias rankas ne tik būtų nepagrįstas tikslingumo atžvilgiu, bet ir galėtų būti konstituciškai nepateisinamas; tikslingumo atžvilgiu nepateisinama, gal ir konstituciškai nepagrįsta, būtų ir tai, kad kurie nors tam tikra valstybės kontroliuojama profesija besiverčiantys asmenys galėtų būti „šalia“ minėtos profesinės savivaldos sistemos ir ne tik neprisidėtų prie jos veikimo, bet ir galėtų išvengti atitinkamos profesinės veiklos kontrolės, *inter alia* kontrolės, ar tie asmenys laikosi vienodų profesinės etikos standartų;

– tam tikra valstybės kontroliuojama profesija besiverčiantys ir *ex lege* priklausantys tam tikrai asociacijai, užtikrinančiai šios profesijos savivaldą, asmenys negali neturėti tam tikrų pareigų, susijusių su minėtos savivaldos sistemos veikimo užtikrinimu, *inter alia* su atitinkamos asociacijos išlaikymu.

11.4. Šiai konstitucinės justicijos bylai aktuali ir Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostata „kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostata, jog kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą – tai bendro pobūdžio norma, kuri remiasi visuotinai pripažinta žmogaus laisvės koncepcija (1999 m. kovo 4 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai) ir reiškia galimybę savo nuožiūra, t. y. laisvai apsisprendžiant, pasirinkti užsiėmimo rūšį (1996 m. liepos 10 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai).

Šiai konstitucinės justicijos bylai aktualiu aspektu pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas 2008 m. sausio 7 d. nutarime yra konstatavęs ir tai, kad, sudarydamas teisinės prielaidas įgyvendinti Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje nustatytą kiekvieno žmogaus teisę laisvai pasirinkti darbą bei verslą, įstatymų leidėjas turi įgaliojimus, atsižvelgdamas į darbo pobūdį, nustatyti teisės laisvai pasirinkti darbą įgyvendinimo sąlygas; įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi įgaliojimus įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad asmenys, besiverčiantys tam tikra valstybės kontroliuojama profesine veikla, *ex lege* priklausytų tam tikrai asociacijai, užtikrinančiai šios profesijos savivaldą, *inter alia* vienodus profesinės etikos standartus ir jų laikymosi priežiūrą; taigi įstatymu gali būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad buvimas tokios asociacijos nariu būtų būtina vertimosi atitinkama profesine veikla sąlyga.

11.5. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos kontekste pažymėtina, kad pagal Konstitucijos 35 straipsnio 3 dalį, pagal kurią *inter alia* visuomeninių organizacijų steigimas ir veikla reguliuojami įstatyme, įstatymų leidėjas, reglamentuodamas valstybės kontroliuojamos profesijos savivaldą užtikrinančios asociacijos, kuriai pagal įstatymus yra pavesta vykdyti tam tikras valstybės funkcijas ar dalyvauti jas vykdant ir kuriai *ex lege* priklauso asmenys, besiverčiantys atitinkama su viešojo intereso įgyvendinimu susijusia savarankiška profesine veikla, steigimą ir veiklą, įstatymu turi nustatyti narystės tokioje asociacijoje sustabdymo ir pasibaigimo pagrindus, be kita ko, susijusius su teise vykdyti šią profesinę veiklą. Priešingu atveju būtų nepaisoma ir iš Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatos „kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“ įstatymų leidėjui kylančio reikalavimo nustatyti kiekvieno žmogaus teisę laisvai pasirinkti darbą bei verslą įgyvendinimo sąlygas.

12. Kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, konstitucinio teisinės valstybės principo esmė – teisės viešpatavimas; konstitucinis teisės viešpatavimo imperatyvas reiškia, kad valdžios laisvę riboja teisė, kuriai privalo paklusti visi teisinių santykių subjektai, neišskiriant nė teisėkūros subjektų (*inter alia* 2007 m. rugpjūčio 13 d., 2016 m. liepos 8 d., 2020 m. birželio 12 d. nutarimai); konstitucinis teisinės valstybės principas yra itin talpus, jis apima daug įvairių tarpusavyje susijusių imperatyvų (*inter alia* 2004 m. gruodžio 29 d., 2017 m. birželio 26 d., 2020 m. birželio 12 d. nutarimai); šis principas suponuoja ir tai, kad turi būti užtikrintos žmogaus teisės ir laisvės (*inter alia* 2000 m. vasario 23 d., 2013 m. gegužės 16 d., 2018 m. gegužės 4 d. nutarimai).

Konstitucinio teisinės valstybės principo elementas ir, kaip minėta, viena iš naudojimosi asmens teisėmis ir laisvėmis ribojimo sąlygų yra proporcingumo principas, pagal kurį teisės aktais nustatytos ir taikomos priemonės turi būti proporcingos siekiamam tikslui, o asmens teisės negali būti ribojamos labiau, negu būtina teisėtam ir visuotinai reikšmingam, konstituciškai pagrįstam tikslui pasiekti (*inter alia* 2013 m. liepos 1 d., 2014 m. vasario 14 d., 2019 m. lapkričio 8 d. nutarimai).

III**Architektų rūmų įstatymo 4 straipsnio 1 dalies (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija)
atitikties Konstitucijai vertinimas**

13. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje prašoma ištirti, ar Įstatymo 4 straipsnio 1 dalis (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija) tiek, kiek, pasak pareiškėjo, joje nustatyta architekto kvalifikacijos atestatus turinčių architektų, nesiverčiančių atestuoto architekto veikla, privaloma narystė Rūmuose, neprieštarauja Konstitucijos 35 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

14. Pareiškėjo abejonės dėl ginčijamo teisinio reguliavimo atitikties Konstitucijai grindžiamos tuo, kad, jo nuomone, įstatymų leidėjas neturi įgaliojimų valstybės kontroliuojamos profesijos asmenims, nesiverčiantiems tokia profesine veikla, įstatymu nustatyti priverstinės narystės profesinės savivaldos asociacijoje, nes pagal Konstituciją esminė privalomos narystės tokiose asociacijose sąlyga yra asmenų vertimasis atitinkama valstybės kontroliuojama profesine veikla.

15. Sprendžiant dėl Įstatymo 4 straipsnio 1 dalies (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija) tiek, kiek pareiškėjo nurodyta, atitikties Konstitucijos 35 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, pažymėtina, kad, kaip minėta:

– Konstitucijos 35 straipsnyje įtvirtinta viena pagrindinių demokratinės valstybės piliečio teisių – teisė į susivienijimus, arba asociacijų laisvė; konstitucinė teisė laisvai vienytis *inter alia* į asociacijas yra daugialypė, jos turinį sudaro *inter alia* teisė steigti asociacijas, teisė įstoti į jas ir dalyvauti jų veikloje, taip pat teisė nebūti asociacijų nariu, teisė išstoti iš šių susivienijimų; konstitucinę teisę nuspręsti, priklausyti ar nepriklausyti kuriai nors asociacijai, asmuo įgyvendina laisva valia; įstatymu reguliuojant bet kurio susivienijimo steigimą, veiklą, narystės santykius, būtina paisyti, be kita ko, Konstitucijos 35 straipsnio 2 dalies reikalavimo, kad niekas negali būti verčiamas priklausyti *inter alia* kokiai nors asociacijai; šio konstitucinio principo turi būti laikomasi teisės aktuose reglamentuojant visų rūšių susivienijimų steigimą ir veiklą, narystės juose santykius nepriklausomai nuo to, kokių teisėtų tikslų šie susivienijimai siekia;

– įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi įgaliojimus įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad asmenys, besiverčiantys tam tikra valstybės kontroliuojama profesine veikla, *ex lege* priklausytų tam tikrai asociacijai, užtikrinančiai šios profesijos savivaldą, *inter alia* vienodus profesinės etikos standartus ir jų laikymosi priežiūrą; buvimas tokios asociacijos nariu įstatymu gali būti nustatytas kaip būtina vertimosi atitinkama profesine veikla sąlyga;

– piliečių konstitucinė teisė laisvai vienytis į *inter alia* asociacijas gali būti ribojama įstatymu, tačiau ne daugiau, negu leidžia pati Konstitucija, laikantis šių sąlygų: tai daroma įstatymu; apribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; apribojimais nėra

paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo;

– pagal proporcingumo principą, kuris yra konstitucinio teisinės valstybės principo elementas ir viena iš naudojimosi asmens teisėmis ir laisvėmis ribojimo sąlygų, teisės aktais nustatytos ir taikomos priemonės turi būti proporcingos siekiamam tikslui, o asmens teisės negali būti ribojamos labiau, negu būtina teisėtam ir visuotinai reikšmingam, konstituciškai pagrįstam tikslui pasiekti.

16. Minėta, kad pagal Įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija) įtvirtintą ginčijamą teisinį reguliavimą, aiškinamą kartu su Architektūros įstatymo 2 straipsnio 1, 5 dalių, 7 straipsnio 1 dalies, 9 straipsnio 1, 2, 4 dalių nuostatomis:

– nustatyta privaloma atestuotų architektų narystė Rūmuose – įstatymu įsteigtoje valstybės kontroliuojamos profesijos (architektų) profesinės savivaldos institucijoje, kuri atlieka valstybės patikėtas viešąsias funkcijas, t. y. užtikrina *inter alia* architektūrinės veiklos skaidrumą ir kokybę, architektų atestavimą, kvalifikacijos pripažinimą, profesinės etikos standartų laikymąsi, su architektūra susijusių viešųjų interesų gynybą, taip pat kitokią įstatymuose reikalaujamą architektų veiklos kontrolę;

– Rūmų nariai yra visi atestuoti architektai, t. y. architektai, turintys Rūmų išduotą architekto kvalifikacijos atestatą, suteikiantį teisę verstis atestuoto architekto veikla, nepaisant to, ar jie verčiasi atestuoto architekto profesine veikla, ar ja nesiverčia.

Minėta ir tai, kad pagal Architektūros įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje, 5 straipsnio 5 punkte, 8 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą atestuoti architektai vykdo su viešojo intereso įgyvendinimu susijusią veiklą *inter alia* statybų, teritorijų planavimo, nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos, saugomų teritorijų planavimo srityse.

17. Taigi pažymėtina, kad Įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija) įtvirtintu teisiniu reguliavimu nustatyta privaloma narystė profesinės savivaldos institucijoje – Rūmuose visiems atestuotiesiems architektams, t. y. tiek šia valstybės kontroliuojama profesija besiverčiantiems, tiek ja nesiverčiantiems architektams.

17.1. Tokiu teisiniu reguliavimu, kuriuo nustatyta besiverčiančių profesine veikla atestuotų architektų privaloma narystė Rūmuose, įstatymų leidėjas įgyvendino iš Konstitucijos, *inter alia* jos 35 straipsnio, kylančius įgaliojimus įstatymu nustatyti, kad asmenys, besiverčiantys tam tikra valstybės kontroliuojama profesine veikla, *ex lege* priklausytų tam tikrai asociacijai, užtikrinančiai šios profesijos savivaldą, *inter alia* vienodus profesinės etikos standartus ir jų laikymosi priežiūrą. Pažymėtina, kad tokiu teisiniu reguliavimu siekiama konstituciškai svarbaus tikslo užtikrinti su viešojo intereso įgyvendinimu susijusios architektūrinės veiklos skaidrumą ir kokybę, architektų atestavimą, kvalifikacijos pripažinimą, profesinės etikos standartų laikymąsi, taip pat kitokią įstatymuose reikalaujamą architektų veiklos kontrolę.

17.2. Kitaip vertintinas ginčijamas Įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas, kuriuo nustatyta nesiverčiančių profesine veikla atestuotų architektų privaloma narystė Rūmuose. Tokiu teisiniu reguliavimu įstatymų leidėjas viršijo jam pagal Konstituciją, *inter alia* jos 35 straipsnį, suteiktus įgaliojimus įstatymu nustatyti tik besiverčiančių tam tikra valstybės kontroliuojama profesine veikla asmenų privalomą narystę asociacijoje, užtikrinančioje šios profesijos savivaldą, *inter alia* vienodus profesinės etikos standartus ir jų laikymosi priežiūrą.

Kartu pažymėtina, kad atestuoti architektai, kurie nesiverčia šia profesine veikla, nevykdo ir tokios su viešojo intereso įgyvendinimu susijusios veiklos, kurios kontrolė, kaip minėta, valstybės patikėta Rūmams kaip valstybės kontroliuojamos profesijos (architektų) profesinės savivaldos institucijai. Todėl ginčijamoje Įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija) nustatyta privaloma atestuotų architektų, kurie nesiverčia šia profesine veikla, narystė Rūmuose vertintina kaip nebūtina tam, kad būtų pasiektas konstituciškai svarbus tikslas užtikrinti su viešojo intereso įgyvendinimu susijusios architektūrinės veiklos skaidrumą ir kokybę, architektų atestavimą, kvalifikacijos pripažinimą, profesinės etikos standartų laikymąsi, taip pat kitokią įstatymuose reikalaujamą architektų veiklos kontrolę. Tokiu teisiniu reguliavimu atestuotų architektų, kurie nesiverčia šia profesine veikla, asociacijų laisvė yra apribota labiau, negu būtina konstituciškai svarbiam tikslui pasiekti.

18. Taigi konstatuotina, kad ginčijamu teisiniu reguliavimu, kuriuo nustatyta atestuotų architektų, nesiverčiančių šia profesine veikla, privaloma narystė Rūmuose, nepaisoma Konstitucijos 35 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto draudimo versti asmenis priklausyti kokiam nors asociacijai, taip pat iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių reikalavimų asociacijos laisvės neapriboti labiau, negu būtina konstituciškai svarbiam tikslui pasiekti.

19. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Įstatymo 4 straipsnio 1 dalis (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatyta atestuotų architektų, nesiverčiančių atestuoto architekto veikla, privaloma narystė Rūmuose, prieštarauja Konstitucijos 35 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

20. Pažymėtina, kad Konstituciją atitiktų, be kita ko, toks Įstatyme įtvirtintas teisinis reguliavimas, kuriuo būtų nustatyta atestuotų architektų, nesiverčiančių atestuoto architekto veikla, teisė sustabdyti narystę Rūmuose.

IV

Architektų rūmų įstatymo 4 straipsnio 4 dalies atitikties Konstitucijai vertinimas

21. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, jog jis, nustatęs, kad Konstitucijai prieštarauja pareiškėjo neginčijamos nuostatos, įtvirtintos tame pačiame teisės akte, kurio kitų nuostatų atitiktį Konstitucijai pareiškėjas ginčija, privalo tai konstatuoti (*inter alia* 2014 m. liepos

11 d., 2015 m. birželio 11 d., 2017 m. birželio 26 d. nutarimai); konstitucinio teisingumo įgyvendinimas suponuoja tai, kad Konstitucijai prieštaraujantis teisės aktas (jo dalis) turi būti pašalintas iš teisės sistemos (*inter alia* 2001 m. lapkričio 29 d., 2015 m. rugsėjo 22 d., 2020 m. liepos 24 d. nutarimai); todėl Konstitucinis Teismas pagal Konstituciją privalo šalinti iš teisės sistemos visas antikonstitucines nuostatas, kurių prieštaravimas Konstitucijai paaiškėja nagrinėjamoje konstitucinės justicijos byloje (2020 m. birželio 12 d., 2020 m. liepos 24 d. nutarimai).

22. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime pažymėta, kad pagal Konstitucijos 35 straipsnio 3 dalį įstatymų leidėjas, reglamentuodamas valstybės kontroliuojamos profesijos savivaldą užtikrinančios asociacijos, kuriai pagal įstatymus yra pavesta vykdyti tam tikras valstybės funkcijas ar dalyvauti jas vykdam ir kuriai *ex lege* priklauso asmenys, besiverčiantys atitinkama su viešojo intereso įgyvendinimu susijusia savarankiška profesine veikla, steigimą ir veiklą, įstatymu turi nustatyti narystės tokioje asociacijoje sustabdymo ir pasibaigimo pagrindus, be kita ko, susijusius su teise vykdyti šią profesinę veiklą; priešingu atveju būtų nepaisoma ir iš Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatos „kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“ įstatymų leidėjui kylančio reikalavimo nustatyti kiekvieno žmogaus teisę laisvai pasirinkti darbą bei verslą įgyvendinimo sąlygas.

23. Minėta, kad pagal Įstatymo 4 straipsnio 4 dalį, aiškinamą kartu su Įstatymo 3 straipsnio 3 dalimi (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija), narystės Rūmuose sąlygos, *inter alia* narystės sustabdymas ir pasibaigimas, reglamentuojamos ne Įstatyme, o Rūmų narių susirinkimo tvirtinamame Rūmų statute; atsižvelgiant į tai, kad pagal Įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija) įtvirtintą ginčijamą teisinį reguliavimą architektų narystė Rūmuose yra neatsiejama nuo architekto kvalifikacijos atestato turėjimo, darytina išvada, kad pagal Įstatymo 4 straipsnio 4 dalį architekto kvalifikacijos atestato, suteikiančio teisę verstis atestuoto architekto veikla, galiojimas gali būti panaikinamas ne įstatyme nustatytais pagrindais.

Vadinasi, Įstatymo 4 straipsnio 4 dalyje nustatytu teisiniu reguliavimu sudaromos prielaidos ne įstatymu, o Rūmų, kurie, kaip minėta, yra atestuotų architektų profesinės savivaldos asociacija, narių susirinkimo tvirtinamu aktu nustatyti narystės Rūmuose sustabdymo ir pasibaigimo pagrindus, t. y. kartu ir atestuoto architekto profesinės veiklos sustabdymo ir nutraukimo pagrindus, taigi ir esminės teisės verstis šia profesine veikla įgyvendinimo sąlygas.

24. Konstatuotina, kad Įstatymo 4 straipsnio 4 dalyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu nepaisoma iš Konstitucijos 35 straipsnio 3 dalies kylančio reikalavimo įstatymu nustatyti narystės valstybės kontroliuojamos profesijos savivaldą užtikrinančioje asociacijoje sustabdymo ir pasibaigimo pagrindus, be kita ko, susijusius su teise vykdyti šią profesinę veiklą, taip pat iš Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies įstatymų leidėjui kylančio reikalavimo nustatyti kiekvieno žmogaus teisę laisvai pasirinkti darbą bei verslą įgyvendinimo sąlygas.

25. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Įstatymo 4 straipsnio 4 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad narystės Rūmuose sustabdymo ir pasibaigimo pagrindai yra numatomi šių rūmų statute, prieštarauja Konstitucijos 35 straipsnio 3 daliai, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 53¹, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos architektų rūmų įstatymo 4 straipsnio 1 dalis (2016 m. lapkričio 3 d. redakcija; TAR, 2016, Nr. 26508) tiek, kiek joje nustatyta atestuotų architektų, nesiverčiančių atestuoto architekto veikla, privaloma narystė Lietuvos Respublikos architektų rūmuose, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 35 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos architektų rūmų įstatymo (2006 m. lapkričio 21 d. redakcija; Žin., 2006, Nr. 134-5063) 4 straipsnio 4 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad narystės Lietuvos Respublikos architektų rūmuose sustabdymo ir pasibaigimo pagrindai yra numatomi šių rūmų statute, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 35 straipsnio 3 daliai, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Elvyra Baltutytė

Gintaras Goda

Vytautas Greičius

Danutė Jočienė

Gediminas Mesonis

Vytas Milius

Daiva Petrylaitė

Janina Stripeikienė

Dainius Žalimas